

3 Sametingets midler til samiske språk

Torkel Rasmussen, lektor i samisk språk og journalistikk, Sámi allaskuvla / Samisk høgskole, Guovdageaidnu

Sammendrag

Det er en klar tendens i statistikkene som legges fram, at bevilgningene til tospråklighet i kommuner og fylkeskommuner ikke har kommet opp på et nivå der de dekker utgiftene kommunene og fylkeskommunene mener de har på grunn av tospråklighet. Bevilgningene til den enkelte kommune og fylkeskommune har stort sett vært de samme siden 2005. Det vil si at det er en reell nedgang i bevilgningene til tospråklighet når man tar hensyn til konsumprisindeksen.

Bevilgningene til søkerbaserte språkprosjekter viser stor variasjon fra år til år. Bevilgningene går noe ned i årene 2001–2006. De øker med 296,9 prosent i perioden 2007–2009, mens de minker med 24,0 prosent i årene fram til 2013. Bevilgningen av driftsstøtte til samiske språksentre øker kraftig i perioden 2001 til 2013 fra 1,6 til 10,8 millioner kroner. Økningen skyldes både en stor økning i antall språksentre og en reell økning til det enkelte senter.

3.1 Innledning

Sametinget bevilget i overkant av 70 millioner kroner i 2013 over fire budsjettposter der formålet helt eller delvis er å styrke og fremme samiske språk. I denne artikkelen behandles disse fire budsjettpostene. Det gjelder midlene til tospråklighet i kommuner og fylkeskommuner samt Sametingets tilskuddsordning til samiske språksentre, og det gjelder de søkerbasert tilskuddsordningene for samiske språk, bevilgningene til all-samisk språksamarbeid og til prosjekter i Sametingets egen regi. Artikkelen gir en oversikt over hvordan disse støtteordningene har kommet i stand, og hvordan Sametinget har fordelt disse midlene. Det legges spesielt vekt på å vise den økonomiske utviklingen for disse støtteordningene.

Det finnes også andre støtteordninger som har som mål å fremme samisk språk, enn dem som er nevnt ovenfor. For eksempel bevilger Sametinget tilskudd til samiske barnehager, samiske organisasjoner og samisk litteratur og kunst- og kulturuttrykk. Staten bevilger pressestøtte til samiske aviser, og Fylkesmannen i Finnmark bevilger midler til undervisning i og på samisk i grunnskolen. Slike støtteordninger faller utenfor formålet med denne artikkelen.

Materialet til artikkelen er først og fremst hentet fra Sametingets budsjetter og Sametingets årsmeldinger for perioden 1993 til 2013. En del informasjon er hentet fra rapporten til ei arbeidsgruppe som utredet utgifter knyttet til tospråklighet i kommunene og fylkeskommunene, etter oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet (Kommunal- og regionaldepartementet 2002). Artikkelen bygger også på informasjon fra Finnuts evaluering av bruken av tospråklighetsmidlene (Kleven et al. 2009), Noruts evaluering av samiske språksentre (Nygaard et al. 2012:6), Noruts *kartlegging av samisk perspektiv i kommunesektoren* (Angell et al. 2012) og Noruts evaluering av Sametingets søkerbaserte tilskuddsordning for samiske språk (Josefsen et al. 2013:1). Lovtekster og forskrifter som det vises til, er hentet fra www.lovdata.no.

Bevilgninger til tospråklighet i kommuner og fylkeskommuner er den største budsjettposten som omhandles i denne artikkelen, og det er naturlig å bruke størst plass på nettopp denne. I artikkelen veksler jeg mellom å skrive «samisk språk» og «samiske språk» i henholdsvis entall og flertall. For de fleste støtteordningene er det snakk om samiske språk, men jeg har valgt å holde meg til språkdrakten i originalkildene.

3.2 Tospråklighetstilskudd til kommunene og fylkeskommunene

3.2.1 Lovverket

Sametinget har siden 1993 forvaltet en tilskuddsordning til samisk tolketjeneste og tospråklighet i kommunene og fylkeskommunene innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Ordningen ble etablert i 1985, og var da et tilskudd til samisk tolketjeneste. Kommunaldepartementet forvaltet ordningen til den i 1993 ble overført til Sametinget, som også er delegert myndighet til å fastsette retningslinjene. Da ordningen ble overført til Sametinget, var meningen at den skulle kompensere for merutgifter kommunene og fylkeskommunene hadde til tolketjenester, oversetting, språkkontorer, språksentre og økt saksbehandling pga. tospråklig forvaltning og tospråklig tjenesteyting (Kommunal- og regionaldepartementet 2002:4; 14).

Status for samiske språk og bruk av språkene er regulert i *lov om Sametinget og andre samiske rettsforhold* (Sameloven 1987:56), som ble satt i kraft i 1989. I 1990 ble et nytt kapittel 3 Samisk språk (Sameloven 1990:78) lagt til sameloven, og dette kapitlet, som ofte omtales som språkloven eller samisk språklov, ble satt i kraft i 1992. Bruk av samisk språk i offentlig sammenheng er også regulert i blant andre opplæringsloven, det samiske læreplanverket, barnehageloven, lov om sosiale tjenester, lov om pasientrettigheter, lov om helsepersonell, kirkeloven og stadnamnlova.

Disse lovbestemmelsene, og spesielt samelovens kapittel 3 Samisk språk, har aktualisert støtteordninger til tospråklighet. Sameloven slår fast at norsk og samisk er likeverdige språk (§ 1.5), og at befolkningen har rett til å bruke samisk i kontakt med offentlige organ og møte samisk språk i offentlig sammenheng i et forvaltningsområde som til å begynne med utgjorde de seks kommunene Nesseby, Tana, Karasjok, Porsanger, Kautokeino og Kåfjord. De første fem ligger i Finnmark fylke, og den sistnevnte kommunen i Troms fylke. Forvaltningsområdet for samisk språk har senere blitt utvidet med kommunene Tysfjord i Nordland fra 2005, Snåsa i Nord-Trøndelag fra 2008, Lavangen i Troms fra 2009 og Røyrvik i Nord-Trøndelag fra 2013. De fire nordligste fylkeskommunene, Finnmark, Troms, Nordland og Nord-Trøndelag, er også omfattet av forvaltningsområdet (Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet 2013; Forskrift om forvaltningsområdet for samisk språk 2005: 657).

I forvaltningsområdet for samisk språk gjelder følgende krav for offentlige virksomheter (Sameloven; se også Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet 2013):

- Kunngjøringer fra offentlige organ som særlig retter seg mot hele eller deler av befolkningen i forvaltningsområdet, skal skje både på samisk og norsk. Skjema til bruk overfor et lokalt eller regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet, skal foreligge både på samisk og norsk (§ 3-2).
- Den som henvender seg på samisk til et lokalt offentlig organ i forvaltningsområdet, har rett til svar på samisk (§ 3-3).
- Den som ønsker å bruke samisk for å ivareta egne interesser overfor lokale og regionale offentlige helse- og sosialinstitusjoner i forvaltningsområdet, har rett til å bli betjent på samisk (§ 3-5).
- Tilsatte i et lokalt eller regionalt offentlig organ i forvaltningsområdet har rett til permisjon med lønn for å skaffe seg kunnskap i samisk når organet har behov for slik kunnskap (§ 3-7).
- Kommunestyret kan bestemme at samisk skal være likestilt med norsk i hele eller deler av den kommunale forvaltningen (§ 3-9).

Opplæringsloven, barnehageloven og stadnamnlova stiller også særlige krav til kommunene i forvaltningsområdet: Kommunen har ansvar for at barnehagetilbudet til samiske barn bygger på samisk språk og kultur (barnehageloven § 8). Den samiske læreplanen – Kunnskapsløftet Samisk – skal brukes i grunnskolene i kommunen (forskrifter til opplæringsloven, § 1-1). Ved vegskilting der flerspråklige stedsnavn benyttes, skal det samiske navnet stå først (forskrifter til stadnamnlova, § 7)

3.2.2 Historikk

Sametinget har siden 1993 forvaltet en tilskuddsordning til samisk tolketjeneste og tospråklighet i kommunene og fylkeskommunene innenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Ordningen ble etablert i 1985, og var da et tilskudd til samisk tolketjeneste med en bevilgning på 0,6 mill. kroner. Bevilgningen ble gradvis økt, og tilskuddet ble utvidet til også å omfatte tospråklig forvaltning. Ved innføringen av samelovens språkregler i 1992 var det satt av 16,35 mill. kroner for tilskudd til tolketjeneste og tospråklighet i kommunene og fylkeskommunene innenfor forvaltningsområdet for samisk språk.

Tabell 3.1 Støtteordninger til tospråklighet i kommuner og fylkeskommuner

Støtteordning	Organ	Tidsrom	Merknader
Tilskuddsordning til samisk tolketjeneste og tospråklig forvaltning	Kommunal - departementet	1985–92	Retningslinjene for tilskuddet er ikke undersøkt.
Tilskudd til tolketjenester og tospråklighet i kommuner og fylkeskommuner	Sametinget	1993–2001	Bevilgning gitt som et grunntilskudd og resten bevilget på grunnlag av folketall og antall elever med samisk i grunnskolen. Fra 1999 også registrerte i Sametingets valgmanntall.
Skjønnsmidler til dekning av utgifter i forbindelse med tospråklighet i grunnskolen	Fylkesmannen i Finnmark	1995–2001	Fordelt etter søknad fra kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk
Tospråklighets-tilskudd til kommuner og fylkeskommuner	Sametinget	2001–11	Slått sammen med skjønnsmidlene til tospråklighet i grunnskolen. Fordelt til kommunene etter folketall, Sametingets valgmanntall og antallet elever med samisk i grunnskolen
Tospråklighets-tilskudd til kommuner og fylkeskommuner	Sametinget	2012–	Gis som en basisdel, en betjeningsdel og en utviklingsdel. 2012–14 er en innkjøringsperiode. Retningslinjene tas fullstendig i bruk fra 2014.

Kommunaldepartementet forvaltet tilskuddsordningen til samisk tolketjeneste og tospråklighet til den i 1993 ble overført til Sametinget, som også er delegert myndighet til å fastsette retningslinjene. Som det kommer fram av tabell 1, har retningslinjene for tospråklighetsmidlene variert en del over tid. Formålet med tilskuddsordningene har kort fortalt vært å kompensere for merutgifter kommunene og fylkeskommunene har til tolketjenester, oversetting, språkkontorer, språksentre og økt saksbehandling på grunn av tospråklig forvaltning og tospråklig tjenesteyting (Kommunal- og regionaldepartementet 2002: 4; 14; Arbeids- og inkluderingsdepartementet 2008).

Undersøkelser på 1990-tallet viste derimot at kommunene ikke fikk dekket de merutgiftene de hadde til tospråklighet, og det ble opprettet en ny ordning med skjønnsmidler som skulle dekke merutgifter til tospråklighet i grunnskolen. Denne ordningen kom i tillegg til støtteordningen til tospråklighet i kommunene og fylkeskommunene. Fylkesmannen i Finnmark forvaltet fra 1995 til 2001 dette skjønnsstilskuddet. Tilskuddet ble økt fra 1,9 millioner kroner i 2000 til 10,2 millioner kroner i 2001. Sametinget overtok forvaltningen av disse midlene fra 2002, og fra da av er tildeling av skjønnsmidler for merutgifter til tospråklighet i grunnskolen innbakt i tilskuddsbeløpet til tospråklighet for kommuner og fylkeskommuner (Kommunal- og regionaldepartementet 2002: 15).

Retningslinjene for tospråklighetsmidlene til kommuner og fylkeskommuner har blitt forandret flere ganger. Fram til 1999 ble et grunnbeløp på 3,5 prosent av den totale bevilgningen fordelt på de seks kommunene. Største del av bevilgningen (57 prosent) ble fordelt mellom kommunene på grunnlag av folketallet og antallet elever som har undervisning på eller i samisk i grunnskolen. Kommunene kunne også søke om midler til prosjekter med formål å fremme samisk språk. Denne ordningen ble justert i 1999, og retningslinjene tok fra da av også hensyn til antall registrerte i Samemantallet ved fordeling av tilskuddet. Sametinget vedtok i 2001 nye retningslinjer for fordeling av tospråklighetstilskuddet. Det skulle heretter bli gitt et rammetilskudd til kommunene og fylkeskommunene i forvaltningsområdet for samisk språk. Tilskuddet innbefattet de midlene som tidligere ble gitt til kommunene, samt bevilgning til prosjekter i forvaltningsområdet for samisk språk (Sametingets årsmelding 1996, kapittel 3; Kommunal- og regionaldepartementet 2002:18–19).

I praksis fortsatte man likevel å bruke de tidligere tildelingskriteriene fra 2001 i alle fall fram til 2009. Sametinget har i en e-post datert 30.01.2009 opplyst at: «Sametinget (har) i sin årlige budsjettbehandling bestemt størrelsen på beløpet som hver kommune og fylkeskommune har fått. Det har Sametinget gjort på bakgrunn av rådets (Sametingsrådet, forf. bem.) forslag til Sametinget. I praksis har man brukt fordelingsnøkkelen som var i retningslinjene frem til 2001 når man har laget forslaget.» (Kleven et al. 2009: 12) Dette betyr at man fordelte tospråklighetstilskuddet etter folketall, Sametingets valgmanntall og antallet elever som hadde undervisning på eller i samisk i grunnskolen. Når man ser på støttebeløpene til kommunene og fylkeskommunene i perioden 2007–13, ser man at beløpene er identiske fra år til år for de fleste kommunene. Samtidig viser tall fra Statistisk sentralbyrå, Grunnskolenes informasjonssystem på Internett og Sametinget variasjoner i både folketall, antall personer i Sametingets valgmanntall og antall elever som leser samisk som 1. eller 2. språk i grunnskolen.

Sametinget forklarer i en e-post 27.9.2013 at det ikke har fått økning fra sentrale myndigheter til tospråklighetstilskuddet. Dermed har man ikke hatt rom for å øke

tilskuddet: «I 2009 satte Sametinget i gang arbeidet med revidering av retningslinjene. Etter 2009 ønsket derfor ikke Sametinget å gjøre store endringer i tildelingene før de nye retningslinjene trådte i kraft så lenge Sametinget ikke fikk økninger fra sentrale myndigheter til tospråklighetstilskuddet.» (Sametinget 2013)

Finnut kommer i rapporten *Evaluering. Bruken av tospråklighetsmidlene* (Kleven et al. 2009) med en god del tilrådinger for hvordan tospråklighetsmidlene kan fordeles, og hvordan rapportene og regnskapene kan forbedres. Sametinget har da også tatt hensyn til disse tilrådingene da de vedtok å innføre nye tildelingskriterier for tildeling av tospråklighetsmidlene (Sametinget sak 011/11).

Ifølge de nye tildelingskriteriene går tospråklighetstilskuddet over fra å være kostnadsstyrt til å bli en målstyrt modell fra 2012. De nye beregningsreglene er delt i tre deler:

1. Basisdel. Basistilskuddet utgjør 35 prosent av den totale tospråklighetsrammen til kommunene og fordeles likt mellom forvaltningskommunene.

2. Betjeningsdel: Betjeningsdelen utgjør 40 prosent av den totale tospråklighetsrammen til kommunene og fordeles til forvaltningskommunene basert på følgende måleenheter: Antall elever med samisk som førstespråk i grunnskolen vektlegges 44 prosent. Antall elever med samisk som andrespråk i grunnskolen vektlegges 25 prosent, og antall innmeldte i Sametingets valgmanntall i kommunen vektlegges 31 prosent.

3. Utviklingsdel: Utviklingsdelen utgjør 25 prosent av den totale tospråklighetsrammen til kommunene. Den reguleres i henhold til aktivitet og gjennomførte tiltak fra år til år og i henhold til samarbeidsavtaler mellom den enkelte kommune og Sametinget. Størrelsen på utviklingstilskuddet for den enkelte kommune fastsettes av sametingsrådet.

De nye retningslinjene blir gradvis innført i perioden 2012–14. Da budsjettet for 2012 ble vedtatt, var ikke samarbeidsavtalene med kommunene og fylkeskommunene underskrevet. Dette gjorde at Sametinget ikke hadde grunnlag for å fastslå størrelsen på utviklingstilskuddet til den enkelte kommune og fylkeskommune i budsjettet for 2012. I 2013 er tilskuddet fordelt etter de nye retningslinjene bortsett fra for utviklingsdelen av tilskuddet. Det skal fordeles etter forrige års aktivitet, og fordi Sametinget ikke hadde fått inn rapporter i forhold til de nye retningslinjene, hadde de ikke noe grunnlag å vurdere

utviklingstilskuddet ut fra. Derfor valgte Sametingets plenum å fordele utviklingstilskuddet slik at summen totalt ble den samme som tidligere år. Kommunene sender nå rapportene for 2012 til Sametinget. Dette er de første rapportene Sametinget får i henhold til samarbeidsavtalene som trådte i kraft 1.1.2012. Disse rapportene danner grunnlag for beregning av utviklingstilskuddet for 2014. Med andre ord blir 2014-budsjettet det første budsjettet hvor utviklingstilskuddet beregnes etter aktivitet og utførte tiltak, slik beregningsreglene tilsier (Sametinget 2013).

3.2.3 Bevilgninger til kommunene og fylkeskommunene i perioden 1993–2005

Framstillingen under gir en oversikt over størrelsen på de bevilgede tospråklighetsmidlene til kommunene og fylkeskommunene fra 1993 til 2013. For 1996 og 1999 er fylkesmannens skjønntilskudd til kommuner som ikke får dekket sine utgifter, lagt inn i tabellen.

Tabell 3.2 Tospråklighetsmidler kommuner 1993–2005

Kommune	1993	1996	1999	2002	2005
Nesseby	1 748	1 991	1 835	2 234	2 864
Tana	2 340	2 848	2 816	4 089	4 957
Porsanger	2 054	2 822	3 214	3 610	5 225
Karasjok	3 268	3 670	4 413	5 052	7 141
Kautokeino	3 963	4 045	4 472	5 421	7 601
Kåfjord	1 173	1 947	1 787	2 479	3 472
Sum:	14 546	17 323	18 537	22 885	31 260

Kilde: Kommunal- og regionaldepartementet 2002:19; 21; Kleven et al. 2009:12

Tabell 3.3 Tospråklighetsmidler fylkeskommuner 1993–2005

Fylkeskommune	1993	1996	1999	2002	2005
Finnmark	1 760	1 016	416	1 057	1 400
Troms	0	483	533	808	1 190
Sum	1 760	1499	949	1 865	2 590

Kilde: Kommunal- og regionaldepartementet 2002: 19–21; Kleven et al. 2009:12

Tabell 3.2 og tabell 3.3 viser utviklinga for de seks kommunene og de to fylkeskommunene som var innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk fra

starten i 1993. Framstillingen er med tre års intervall og ender i 2005. Fra 2006 er forvaltningsområdet utvidet med en kommune, Tysfjord i Nordland, og ei ny framstilling begynner etter dette.

Tabell 3.2 og tabell 3.3 viser også at de totale bevilgningene til tospråklighet i kommunene øker en del på 1990-tallet, mens bevilgningene til fylkeskommunene går ned. Noen kommuner opplever også en nedgang fra 1996 til 1999. Dette har sammenheng med forandringer av kriteriene for fordeling av midlene mellom kommunene og mellom fylkeskommunene.

En markant økning både i kommunenes og fylkeskommunenes tilskudd til tospråklighet kommer mellom 2002 og 2005, da tospråklighetsmidlene til kommunene øker med 8,375 millioner kroner eller 36,6 prosent, og tospråklighetsmidlene til fylkeskommunene øker med 725 000 kroner eller 38,9 prosent. Økningen kommer etter at en arbeidsgruppe nedsatt av Kommunal- og regionaldepartementet konkluderte med at kommunene ikke fikk dekket sine faktiske utgifter til tospråklighet i kommuneforvaltningen og til økt administrasjon og drift innen grunnskolen. Selv etter utdeling av skjønnsmidler til kommunene i 2002 mente arbeidsgruppen at bare Nesseby fikk dekket sine faktiske utgifter til tospråklighet, mens det var et gap mellom de fem andre kommunenes utgifter og det de oppnår i tilskudd, på 12,334 millioner kroner (Kommunal- og regionaldepartementet 2002: 35). Mens tospråklighetsmidlene til kommunene utgjorde 22,885 millioner i 2002, økte dette beløpet til 31,260 millioner kroner i 2005. Fortsatt var dette 3,24 millioner kroner mindre enn det Kommunal- og regionaldepartementets arbeidsgruppe hadde konkludert med var full kompensasjon for utgiftene til tospråklighet i 2002.

3.2.4 Bevilgninger til kommunene og fylkeskommunene i perioden 2007–2013

I perioden 2001 til 2011 benytter Sametinget de samme retningslinjer for tospråklighetsmidler til kommunene og fylkeskommunene. Ifølge Sametingets vedtak i sak 011/11 «Nye tildelingskriterier for tildeling av tospråklighetsmidlene» går tospråklighetstilskuddet fra å være kostnadsstyrt til å bli en målstyrt modell fra 2012. Disse nye tildelingskriteriene blir innført i perioden 2012–14.

Tabell 3.4 Tospråklighetsmidler kommuner 2007–2013

Kommune	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Nesseby	2 850	2 863	2 863	2 863	3 021	3 021	3 021
Tana	5 069	5 082	5 082	5 082	5 082	5 082	5 082
Porsanger	5 299	5 313	5 313	5 313	5 313	5 313	5 313
Karasjok	7 307	7 320	7 320	7 320	7 320	7 320	7 320
Kautokeino	7 541	7 554	7 544	7 544	7 544	7 544	7 544
Kåfjord	3 463	3 476	3 476	3 476	3 476	3 476	3 476
Tysfjord	3 008	3 021	3 021	3 021	3 021	3 021	3 021
Snåsa		3 021	3 021	3 021	3 021	3 021	3 021
Lavangen				3 021	3 021	3 021	3 021
Røyrvik							2 500
Sum	34 537	37 650	37 650	40 671	40 829	40 829	43 329

Kilder: Sametingets budsjetter 2007–2013

Tabell 3.4 viser at tospråklighetsmidlene til kommunene totalt sett øker med 25,5 prosent i perioden 2007 til 2013. I samme periode utvides forvaltningsområdet for samisk språk med tre kommuner: Snåsa i 2008, Lavangen i 2010 og Røyrvik i 2013. Tilskuddet til den enkelte kommune øker med 13 000 kroner fra 2007 til 2008. Deretter er det bevilgede beløpet konstant mellom 2008 og 2013. Unntaket er Nesseby, som også får en økning på 158 000 kroner eller 5,5 prosent fra 2010 til 2011.

Tabell 3.5 Tospråklighetsmidler fylkeskommuner 2007–2013

Fylkeskommune	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Finnmark	1 411	1 400	1 400	1 400	1 400	1 400	1 400
Troms	1 201	1 200	1 200	1 200	1 200	1 200	1 200
Nordland	1 201	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300	1 300
Nord-Trøndelag		1 200	1 200	1 200	1 200	1 200	1 200
Sum	3 813	5 100	5 100	5 100	5 100	5 100	5 100

Kilder: Sametingets budsjetter 2007–2013

Tabell 3.4 og 3.5 viser at tospråklighetsmidlene til fylkeskommunene totalt sett øker med 1,223 millioner kroner eller 47,2 prosent fra 2005 til 2007. Nesten hele økningen kommer av at Nordland fylkeskommune mottar 1,201 millioner kroner i 2007. Dette skjer da Nordland fylkeskommune får forpliktelser i forhold til samelovens språkregler som en følge av at Tysfjord kommune blir innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk i 2006. Tabell 3.5 viser at tospråklighetsmidlene til fylkeskommunene totalt sett øker med 1,287 millioner

kroner eller 33,8 prosent i perioden 2007 til 2013. Hele økningen kommer fra 2007 til 2008. Det skjer da Nord-Trøndelag fylkeskommune får forpliktelser i forhold til samelovens språkregler som en følge av at Snåsa kommune blir innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. Forøvrig har tospråklighetstilskuddet til fylkeskommunene vært konstant i perioden 2007–2013, med et unntak av en liten nedgang til de tre nordligste fylkeskommunene mellom 2007 og 2008.

Tabell 3.6 Tospråklighetsmidler kommuner 2005–2012 indeksregulert

Kommune	2005	2012	2005–12 regulert	2005–12 Sum
Nesseby	2 864	3 021	3 270	-249
Tana	4 957	5 082	5 659	-577
Porsanger	5 225	5 313	5 965	-652
Karasjok	7 141	7 320	8 152	-832
Kautokeino	7 601	7 544	8 677	-1 133
Kåfjord	3 472	3 476	3 964	-488
Sum	31 260	31 756	35 687	-3 931

Kilde: Sametingets budsjetter 2005; 2012; SSB 2013

Tabell 3.6 viser tospråklighetsmidlene som ble mottatt av de seks opprinnelige kommunene i forvaltningsområdet for samisk språk for 2005 og 2012. Det vises også hva summen skulle vært dersom den hadde vært indeksregulert i henhold til konsumprisindeksen for perioden 2005–12. Beregningen er utført med Statistisk sentralbyrås konsumprisindekskalkulator (SSB 2013). Beregningen viser at de seks kommunene reelt mottar totalt 3,9 millioner mindre i tospråklighetstilskudd i 2012 i forhold til 2005 når man tar hensyn til konsumprisindeksen. Alle kommunene mottar reelt mindre i tilskudd. Kautokeino kommune kommer dårligst ut ettersom kommunens reelle tilskudd er 1,1 millioner kroner mindre enn i 2005. Nesseby kommune kommer best ut med en reell nedgang på 249 000 kroner.

3.2.5 Evalueringer

Finnut har vurdert Sametingets formål med tilskuddsordningen slik det kommer fram i tildelingsbrevene til kommuner og fylkeskommunene i perioden 2003–2007. Formålet her er å bevare, styrke og fremme bruken av samisk språk i offentlig forvaltning. Den overordnede målsetningen er at kommuneforvaltningen fullt ut skal bli tospråklig slik at samisk og norsktalende får en likeverdig kommunal tjenesteyting. Det er også et formål at tilskuddet skal sikre enkeltpersoners rettigheter i henhold til samelovens språkregler. Det siste året

Finnut evaluerer ordningen, er 2007. Da er formålet kun knyttet opp til kravene i sameloven om en tospråklig lokal og fylkeskommunal forvaltning (Kleven et al. 2009:4; 46).

I praksis har formålet til Sametingets tospråklighetsmidler utviklet seg til noe mer enn kun å oppfylle kravene til tospråklig forvaltning og oppfyllelse av samelovens språkregler. Rapportene fra mottakerne og deres dialog med Sametinget viser en rekke eksempler på at man ønsker at midlene skal bidra til en generell styrking av samisk språk og kultur. Kommunene og fylkeskommunene har da også brukt midlene til en rekke tiltak som ikke nødvendigvis er forankret i samelovens språkregler, men som kan kalles kulturelle tiltak, identitetsskapende og holdningsskapende tiltak (Kleven et al. 2009: 46–47).

Finnuts rapport levner ingen tvil om at en rekke av de gjennomførte tiltakene definitivt har bidratt til å fremme samisk språk. Mange av tiltakene har også bidratt til å fremme og synliggjøre samisk kultur. Uten tospråklighetsmidlene ville vesentlig færre tiltak vært gjennomført. Enkelte kommuner har svart at de ikke ville brukt midler på samiske språktiltak i det hele tatt om ikke tospråklighetsmidlene hadde vært der (Kleven et al. 2009:47–48).

Da kommunene ble bedt om å vurdere i hvilken grad tilskuddet har bidratt til å fremme bruken av samisk språk, var gjennomsnittsverdien 4,4 på en skala fra 1 til 5 (Kleven et al. 2009:47). Her må en huske på at dette er mottakernes egen vurdering av effekten av et tilskudd de mottar. Det er uansett interessant å registrere at de mener oppnåelsen av et delmål er høy. Finnut konkluderer likevel med at bare kommunene Karasjok, Kautokeino og Troms fylkeskommune oppfyller kravene i samelovens språkregler fullt ut (Kleven et al. 2009:48).

Fram til 2007 ble det ikke stilt krav om regnskap i forbindelse med rapportering av bruken av språkmidlene, og Finnut har ikke kunnet gjøre noen grundige analyser av pengebruken. Det har heller ikke vært mulig innenfor rammene av denne artikkelen. For 2007 ble det levert regnskap, men kvaliteten på regnskapene varierte i så stor grad at det ikke var mulig å vurdere hva pengene var brukt til. Kun Porsanger kommune har avgitt et oversiktlig regnskap som også viser hva de har brukt tospråklighetsmidlene til (Kleven et al. 2009: 51). Finnut kommer i rapporten med en god del tilrådinger for hvordan tospråklighetsmidlene kan fordeles, og hvordan rapportene med regnskap kan forbedres. Sametinget har da også tatt hensyn til disse tilrådingene da de vedtok nye tildelingskriterier for tildeling av tospråklighetsmidlene (Sametinget sak 011/11).

3.3 Språksentrene

3.3.1 Historikk

Samisk språk- og kultursenter i Porsanger ble som det første samiske språksenter opprettet i 1994 (Nygaard et al. 2012:4). Deretter fulgte Kåfjord kommune opp samme år med *Sámi giellaguovddáš*. Språksentrene *Várdobáiki sámi guovddáš* i Evenes kommune og *Árran julevsáme guovdásj* i Tysfjord kommune ble etablert i 1999. I løpet av 2000-tallet er det etablert samiske språksentre i ni andre kommuner, og 13 samiske språksentre får i 2013 tilskudd til drifta fra Sametinget. De andre språksentrene nevnes fortløpende med oppstartsår i parentes eller for de tre sistnevnte, med første år de får direkte tilskudd fra Sametinget til drifta, i parentes: *Isak Saba guovddáš* i Nesseby kommune (2002), *Deanu giellagáddi* i Tana kommune (2002), *Gáisi Giellaguovddáš* i Tromsø kommune (2004), *Aajege – Saemien gieles jih maahtoejarnge* i Røros kommune (2005), *Áltá Sámi Giellaguovddáš* i Alta kommune (2006), *Ástávuona giellagoahtie* i Lavangen kommune (2009), *Gielem nastedh* i Snåsa kommune (2011), *Gieleaernie* i Røyrvik kommune (2013) og *Storfjord språksenter* i Storfjord kommune (2013) (Nygaard et al. 2012:4; Sametingets budsjett 2013, kapittel 4.4.1).

I de første årene bidro Samisk språkråd med prosjektmidler som sentrene søkte på årlig (Nygaard et al. 2012: 5). Sametinget opprettet i 2001 en ny ordning med direkte grunntilskudd til de samiske språksentrene som da fantes i Porsanger, Kåfjord, Tysfjord og Evenes. Fra 2002 ble det også gitt tilskudd til språksentret i Nesseby. Tilskuddet både i 2001 og 2002 var på 400 000 kroner til hvert språksenter. Formålet med støtteordningen var å skape mer forutsigbarhet for sentrenes drift og sikre den nødvendige driften. Språksentrene må selv sørge for finansiering til den øvrige virksomheten (Kommunal- og regionaldepartementet 2002:20).

3.3.2 Bevilgninger til språksentrene

Sametinget bevilget i 2013 10,826 millioner kroner i driftsstøtte til 13 språksentre.

Tabell 3.7 Bevilgninger til samiske språksentre i perioden 2001–2013

	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013
Antall språksentre	4	6	8	9	10	11	13
Tilskudd pr. språksenter	400	400	450	464	520	567	602
Sum	1 600	2400	3 600	4 176	5 200	5 670	10 826

Kilder: Kommunal- og regionaldepartementet 2002; Sametingets budsjett 2007–2013, Nygaard et al. 2012:7

Tabell 3.7 viser at bevilgningen til språksentre har hatt en relativt stor økning fra 1,6 millioner kroner i 2001 til 10,826 i 2013. Dette må sees i sammenheng med at antall språksentre også har økt betydelig fra fire til tretten i perioden. Grunntilskuddet til det enkelte språksenter har derimot ikke hatt en så dramatisk økning, men det har økt fra 400 000 kroner til 602 000 kroner i perioden 2001 til 2013. Dette er en økning på 50,5 prosent når man ikke tar hensyn til den generelle lønns- og prisveksten. Når en tar hensyn til konsumprisindeksen, er økningen på 23,3 prosent (SSB 2013). I 2013 er det også satt av en pott på tre millioner kroner til utviklingsprosjekter som språksentrene kan søke om midler fra (Sametingets budsjett 2013).

3.3.3 Språksentrenes aktivitet

Noruts evaluering av de samiske språksentrenes drift tar for seg de ti språksentrene som i 2010 mottok grunntilskudd fra Sametinget. Den viser at for alle språksentrene ligger språkkurs i bunnen for drifta. I tillegg driver mange av sentrene med forskjellige typer dokumentasjonsarbeid og utgivelse av samiskspråklig materiale. Språksentrene skaper ofte språkarenaer for barn og unge, de driver med voksenopplæring i samisk og holdningsskapende arbeid. Voksenopplæring har grovt sett vært todelt der en del er snakke-, lese- og skrivekurs for folk som kan en del samisk, eventuelt kan snakke, men ikke lese og skrive samisk. Den andre delen har vært forskjellige typer begynnerkurs for folk som ikke kan samisk. En del av språksentrene har også fjernundervisning til grunn- og videregående skoler som en viktig komponent i sitt arbeid. Noen av sentrene har vært tidlig ute med å tilby kompetansegivende kurs i samarbeid med universitet og høyskoler. Andre har ikke prioritert det, men mange av språksentrene har etter 2010 vært engasjert i Sametingets 5-årige voksenopplæringsprogram der de har gjennomført to typer kurs, enten skrivekurs i samisk for dem som har samisk som morsmål og/eller SAAL-kurs som begynneropplæring for ikke-samisktalende. SAAL-kursene er kompetansegivende. Kursdeltakerne må ha studiekompetanse og melde seg opp

som studenter ved Samisk høgskole og får etter avlagt eksamen studiepoeng (Nygård et al. 2012).

Språksentrene topper listen over antall søknader om midler til språkprosjekter fra Sametinget. Dette er behandlet nedenfor i kapitlet Sametingets søkerbaserte språktilskudd, og nevnes ikke grundigere her. Det som er verdt å merke seg, er at ifølge Noruts rapport *Evaluering av Sametingets søkerbaserte tilskuddsordninger for samisk språk* (Josefsen et al. 2013: 56) bruker språksentrene uforholdsmessig mye tid til søknadsskriving, rapportering og administrasjon. Siden språkkurs er en hovedoppgave for alle språksentrene, kom det fram forslag om at Sametinget heller burde gi språksentrene et oppdragsdokument der disse og eventuelt andre tiltak lå innbakt. En kunne da også frigjøre ressurser til utviklingsarbeid som kunne bidra til at en kan nå flere og få bedre tilpassede kurs og andre tiltak på sikt. Norut foreslår å innføre samarbeidsavtaler mellom språksentrene og Sametinget samt øke grunntilskuddet til språksentrene eller gi dem annen langsiktig finansiering. Det siste har Sametinget allerede fulgt opp i budsjettet for 2013 når de har økt grunntilskuddet til språksentrene (Sametingets budsjett 2013: se også tabell 7 ovenfor).

3.4 Sametingets søkerbaserte språktilskudd

3.4.1 Historikk

Sametinget har opp gjennom tiden hatt forskjellige søkerbaserte støtteordninger der ulike aktører har kunnet søke om tilskudd for språkprosjekter innenfor eller utenfor forvaltningsområdet for samisk språk (Josefsen et al. 2013:8). Grunnlaget for tilskuddsordningen utenfor forvaltningsområdet for samisk språk var på 1990- og begynnelsen av 2000-tallet fire ulike språkplaner som Sametinget hadde vedtatt. I 2001 var det avsatt 2,4 millioner kroner til dette (Kommunal- og regionaldepartementet 2002:20). Samtidig kunne kommunene søke om prosjektstøtte fra midlene til tospråklighet i kommunene og fylkeskommunene. Fra 2003 ble det også mulig for andre aktører å søke om støtte til prosjekter innenfor forvaltningsområdet (Sametingets årsmelding 2004. Kapittel 2.5.7 kommuner).

Sametinget har også øremerket midler fra avsetningen fra Samefolkets fond til språkprosjekter etter 2007. Samefolkets fond ble opprettet av Stortinget i juni 2000 som en kollektiv erstatning til det samiske folket for tidligere tiders fornorskningsspolitikk. Det ble avsatt 75 millioner kroner i fondet. Årlig utgjør avkastningen fra fondet 4,5 millioner kroner. Sametinget vedtok å begynne å bruke av midlene i 2007, og et av de tre satsningsområdene der midlene kan

brukes, er språkprogrammer med målsetningen «Flere aktive språkbrukere». Sametingets prosjektmidler til språk ble forvaltet av Samisk språkråd fram til 2002. Frå 2002 til 2011 hadde Sametingets tilskuddsstyre forvaltningsansvaret for alle søkerbaserte tilskudd. 1. januar 2011 ble tilskuddsstyret nedlagt, og sametingsrådet overtok forvaltninga av alle Sametingets tilskuddsmidler, inkludert søkerbaserte tilskudd til språkprosjekter (Josefsen et al. 2013: 8).

3.4.2 Bevilgninger av søkerbaserte språktilskudd

Det har ikke blitt prioritert å skaffe data for tildelinger til språkprosjekter før 2001, da dette viste seg å være svært tidkrevende. Tabell 3.8 viser bevilgninger til språkprosjekter innenfor forvaltningsområdet for samisk språk, utenfor forvaltningsområdet for samisk språk og avsetninger fra Samefolkets fond til språkprosjekter. Det kan nevnes at 2001 og 2002 bevilget Sametinget henholdsvis 2,406 og 2,450 millioner kroner til språkprosjekter utenfor forvaltningsområdet for samiske språk. I denne perioden var ikke språkprosjekter innenfor forvaltningsområdet for samiske språk søknadsberettiget. Av plasshensyn er tallene for 2001 og 2002 utelatt fra tabell 3.8. Fra 2012 er et nytt reglement for fordeling av søkerbasert språktilskudd på plass, og man skiller ikke i budsjettet mellom språkprosjekter innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Man har heller ikke en egen post for avsetning fra Samefolkets fond i budsjettet i 2012 og 2013, men for 2012 og 2013 er det i merknader til budsjettet nevnt at det brukes henholdsvis 1,2 og 1,7 millioner kroner fra avsetning fra Samefolkets fond til språkprosjekter (Sametingets budsjett 2012; 2013).

Tabell 3.8 Bevilgninger til språkprosjekter i perioden 2003–2013

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Innenfor forvaltningsområdet	1600	2000	1160	1160	1360	1360	2200	2450	3450		
Utenfor forvaltningsområdet	2450	2450	2550	2330	2850	2850	3810	4160	4160	7610	5910
Samefolkets fond	-	-	-	-	-	2000	4000	1500	1200	1200	1700
Sum uten Samefolkets fond	4050	4450	3710	3490	4210	4210	6010	6610	7610	7610	5910
Sum	4050	4450	3710	3490	4210	6210	10010	8110	8810	8810	7610

Kilder: Sametingets årsmelding 2004; Josefsen et al. 2013:8; Sametingets regnskap 2005; Sametingets budsjett 2007 til 2013

Av tabell 3.8 kommer det fram at bevilgningene til samiske språkprosjekter øker fra 4,05 millioner kroner til 7,61 millioner kroner i perioden 2003 til 2013. Dette

er en økning på 3,56 millioner kroner eller 87,9 prosent. Når man tar hensyn til konsumprisindeksen i perioden, er økningen på 60,4 prosent.

I perioden 2004 til 2006 er det en reell nedgang i bevilgningen fra 4,45 millioner til 3,49 millioner kroner eller 21,6 prosent. Fra 2008 blir avsatte midler fra Samefolkets fond brukt til språkprosjekter, og det gir en merkbar oppgang i de totale bevilgningene til språkprosjekter. I 2010 når dette en topp. Da brukes fire millioner kroner av de avsatte midlene fra Samefolkets fond, og det totale beløpet til samiske språkprosjekter kommer opp i 10,01 millioner kroner.

I femårsperioden 2008 til 2013 bruker Sametinget i overkant av 40 millioner kroner til søkerbaserte språkprosjekter. Av disse 40 millionene kom 11,6 millioner fra avkastningene til Samefolkets fond. Dersom midlene fra Samefolkets fond holdes utenfor beregningene, er det likevel en økning i bevilgningene til samiske språkprosjekter i perioden 2008 til 2011 både innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. Fra 2012 skiller man ikke mellom språkprosjekter innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk, og fra 2011 til 2013 går summen til søkerbaserte språkprosjekter ned fra 7,61 til 5,91 millioner kroner når man holder midlene fra Samefolkets fond utenfor. Dette er en nedgang på 22,3 prosent og en reell nedgang på 24,3 prosent når man tar hensyn til konsumprisindeksen (SSB 2013).

Fordelingen av bevilgninger til prosjekter innenfor og utenfor forvaltningsområdet for samisk språk viser at det bevilges mer penger til prosjekter utenfor forvaltningsområdet for samisk språk enn til prosjekter innenfor forvaltningsområdet for samisk språk fram til 2011. Etter 2011 er det ikke tall å vise til for denne fordelingen. For 2011 nærmet størrelsen for budsjettet for de to ordningene seg hverandre, noe Sametinget har begrunnet med at forvaltningsområdet for samisk språk har blitt utvidet med flere kommuner de siste åra, og Sametinget har opplevd en økt søknadsmengde innenfor forvaltningsområdet (Josefsen et al. 2013:9; Sametingets budsjett 2011). I 2012 var det budsjettet med like mye midler til språkprosjekter som i 2011, totalt 8,81 millioner kroner. Denne summen er inkludert avkastninger fra Samefolkets fond. Fra 2012 til 2013 går det bevilgede beløpet ned til 7,61 millioner inkludert avkastningen fra Samefolkets fond. Dette er en tilbakegang på 13,6 prosent.

3.4.3 Bruk av språktilskudd

Reglementet for hvilke typer språkprosjekter det kan søkes tilskudd til, har vært revidert flere ganger. I 2013 kan man søke om tilskudd til: språkkurs for voksne, språkkurs som arrangeres i samarbeid mellom institusjoner/organisasjoner over landegrensene, språkarenaer som styrker muntlig språkoverføring mellom

generasjoner, språkleir for barn og unge, terminologiprojekter, stedsnavnsprosjekter og til utvikling, oversetting eller tilpasning av applikasjoner til samisk.

En undersøkelse om bruken av språkprosjektmidler de siste seks årene har stilt spørsmålene om språkprosjektmidlene styrker samisk språk, om de øker bruken av samisk, og om tilskuddsordningen når ut til den samiske befolkningen. Undersøkelsen slår fast at tilskuddsbeløpene i seg selv er små, men de bidrar til et mangfold av språkprosjekter i mange lokalsamfunn (Josefsen et al. 2013:6).

70 prosent av søkerne får tilslag på støtte. Det store flertallet av gjennomførte språkprosjekter retter seg mot nordsamisk. Av 238 tilsagn gikk 173 til nordsamiske prosjekter, 49 til sørsamiske prosjekter, 15 til lulesamiske prosjekter og ett til et pitesamisk prosjekt. Ingenting ble brukt til østsamiske prosjekter. Til tross for det høy antallet tilsagn til nordsamiske prosjekter kan man ikke si at nordsamisk har blitt prioritert – snarere tvert imot. En gjennomgang av prosjekter som ikke fikk støtte, viser at i prosent fikk flere av de lulesamiske og sørsamiske prosjektene støtte enn nordsamiske prosjekter (Josefsen et al. 2013:15; 18).

Den største aktøren i språktilskuddsmarkedet er språksentrene. De mottok i femårsperioden 2007–11 støtte til 107 språkprosjekter. Kommunene følger på andreplass med 39 prosjekter. Grunnskoler og skolefritidsordninger har hatt 21 språkprosjekter og barnehager åtte. Ikke offentlige samiske institusjoner som stiftelser og aksjeselskaper har fått tilsagn til 16 prosjekter, mens samiske interesseorganisasjoner har hatt 14 prosjekter. Norske offentlige institusjoner har fått midler til 13 samiske språkprosjekt, mens ti enkeltpersoner har fått tilsagn om slik støtte. For øvrig har forlag fått bevilget støtte til seks prosjekter og et museum til ett prosjekt. Det må sees på som overraskende at samiske organisasjoner og enkeltpersoner har fått tilsagn om støtte til henholdsvis 14 og 10 prosjekter. Dette har kanskje en sammenheng med at gjennomføringen av prosjektene krever så mye av arrangøren at bare større organisasjoner som en kommune eller et språksenter har tilstrekkelig kompetanse (Josefsen et al. 2013:20; 46–50).

De forskjellige aktørene har fått støtte til 238 prosjekter som er spredt over et vidt spekter av tiltak. De kan kort klassifiseres i opplæring i samisk, dokumentasjon av språk og stedsnavn, produksjon av samiskspråklig materiale, utvikling av ny terminologi og tilrettelegging for bruk av samisk. 30 språkkurs har fått støtte, mens 22 språkbad-/språkreirprosjekter og seks kurs der samisk har vært undervisningsspråket, har fått støtte. 26 tildelinger har gått til generelle språktiltak. Kategorien er en restkategori for prosjekter som ikke passet inn under andre kategorier eller ikke kunne identifiseres uten å ta et dypdykk i søknadene. Tilrettelegging av samiskspråklige arenaer har hatt 21 prosjekter, elleve prosjekter har lagt vekt på synliggjøring av samisk språk, og ti prosjekter har hatt aktiviteter

for barn og unge som hovedmål. Andre prosjekter har vært utgivelser på samisk (ni prosjekter), seminarer/arrangementer/festivaler (ni prosjekter), utarbeidelse av kursmateriale (ni prosjekter), oversetting til samisk (åtte prosjekter), teater og film (syv prosjekter). Faglige aktiviteter, temakvelder, litteraturkvelder, ordlek og lignende er representert med fem prosjekter. Tradisjonelle samiske aktiviteter og kompetanseheving som kursing og utdanning av ansatte har begge hatt fem prosjekter. Tre prosjekter har finansiert samisklærernes lønn ved samisk undervisning på grunnskolenivå, reiser og ekskursjoner har hatt to prosjekter, og aktiviteter for eldre har hatt ett prosjekt (Josefsen et al. 2013:22–23).

3.5 Sametingets eget språkarbeid

3.5.1 Historikk

Sametingets post for bevaring og utvikling av samisk språk er en samlepost for Nordisk samisk språksamarbeid og prosjekter i Sametingets egen regi. I 2013 bevilget Sametinget 3,5 millioner kroner til disse formålene. Målet er at samisk språk brukes og er synlig på alle samfunnsområder. Strategiene for å oppnå målet er å skape gode rammevilkår for samisk språk gjennom dialog med lokale, regionale og sentrale myndigheter og andre aktører. Dette skal bidra til økt muntlig og skriftlig bruk av samisk språk, bedre status for språket, økt bevissthet om bruken av samisk språk og bedre grunnlag for videreutvikling av samisk språk (Sametingets budsjett 2013).

3.5.2 Bevilgninger til bevaring og utvikling av samisk språk

Tabell 3.9 viser at det i 2013 er satt av 3,5 millioner kroner til bevaring og utvikling av samisk språk. Dette er en nedgang på 4,4 millioner fra 2012. I praksis er det en økning på 500 000 kroner til 4,9 millioner fordi prosjektet «Samisk språkkampanje» er flyttet fra «Bevaring og utvikling av samisk språk» til underkapittel 4.3 Bruken av samiske språk (Sametingets budsjett 2013).

Budsjettposten «Bevaring og utvikling av samisk språk» er ny fra 2012, og det har vært vanskelig å gi et helt korrekt bilde av Sametingets innsats for å bevare og utvikle samiske språk i samarbeid med andre aktører som gjennom nordisk samarbeid og ved hjelp av prosjekter i egen regi. Disse tiltakene befinner seg på forskjellige poster i budsjettene for de tidligere årene. Det er først i 2012 at prosjekter i egen regi kommer inn som en egen post i budsjettet. Fra 2012 er Samisk språknemnd overført til posten Nordisk samisk språksamarbeid, og i budsjettet for 2013 er prosjekter i egen regi og nordisk samisk språksamarbeid

behandlet under samme underkapittel «Bevilgninger til bevaring og utvikling av samisk språk» (Sametingets budsjett 2012:17; 20; Sametingets budsjett 2013:32). Det nordiske samiske språksamarbeidet har foregått i Samisk språknemnd siden 1997 som et samarbeid mellom Sametingene i Norge, Sverige og Finland (Sametingets årsmelding 1996, kapittel 5.2.9), og en gjennomgang av budsjetter og årsmeldinger fra perioden viser at Sametinget har brukt midler til allsamisk språksamarbeid i denne perioden, men det har ikke vært praktisk mulig å gi en fullstendig oversikt over bruken.

Tabell 3.9 Bevilgninger til bevaring og utvikling av samisk språk 2011–2013

	2011	2012	2013
Nordisk samisk språksamarbeid	941	1 000	1 500
Talesyntese	0	1 000	1 000
Samisk orddatabase	0	500	500
Terminologi og stedsnavn	0	500	500
Oppfølging av regjeringens handlingsplan for samiske språk	0	1 400	0
Sum	941	4 400	3 500

Kilde: Sametingets budsjett 2013

Sametinget har også støttet andre prosjekter i egen regi eller i samarbeid med andre, for eksempel ble opprettelsen av en samisk læremiddelsentral støttet med 3,5 millioner av budsjettmidler fra budsjettkapitlet Samisk språk i 2011. Dette ble da overført fra post 801 spesielle prosjekter i tidligere budsjett (Sametingets budsjett 2011). Sametinget har også brukt språkmidler til forskjellige kortere eller lengre prosjekter som utvikling av elektronisk ordbok og til et datateknologiprojekt som nå er overtatt av universitetet i Tromsø.

Talesyntesen som Sametinget støtter med en million kroner, er et dataprogram som simulerer menneskelig tale. Samisk talesyntese vil blant annet være et tilleggshjelpemiddel til korrekturprogram for samiske språk, og et skrivestøtteverktøy for dyslektikere og andre med større eller mindre skrive- og talevansker. Prosjektet ble igangsatt i 2012 og skal ferdigstilles i 2013. Samisk orddatabase som støttes med 500 000 kroner i 2013, er en ny nettjeneste med prosjektnavn «Risten 2». Den skal være et ord- og termsøkeverktøy for hele den samiske befolkningen og andre interesserte brukere med utgangspunkt i eksisterende ressurser. Målet er at den nye tjenesten skal bidra til å gjøre eksisterende samiskspråklig terminologi lett tilgjengelig for allmennheten. I tillegg har Sametinget bevilget 500 000 kroner til et terminologi- og stedsnavnprosjekt i egen regi der fagmiljøer inviteres til et samarbeid med Sametinget for å sette i gang terminologi- og stedsnavnprosjekter. Dette skal bidra til utvikling av nødvendig terminologi samt registrering av samiske stedsnavn (Sametingets budsjett 2013:32–34).

3.6 Forslag til forbedring

Det har vært en utfordring å få fram sammenlignbare tall til denne artikkelen. Formål skifter, og regelverket endres. Dette er resultat av politiske prosesser og en naturlig del av politiske organers arbeid, men det skaper også en uoversiktligheit som ethvert offentlig organ bør forsøke å unngå.

Når det gjelder bevilgningene til tospråklighet i kommuner og fylkeskommuner, har det vært vanskelig å vise hva pengene brukes til. Grunnen til det er at det ikke kommer fram hverken i Sametingets budsjett eller i Sametingets årsmeldinger. Finnut kommer i rapporten *Evaluering. Bruken av tospråklighetsmidlene* (Kleven et al. 2009) med en god del tilrådingar for hvordan tospråklighetsmidlene kan fordeles og hvordan rapportene og regnskapene kan forbedres. Sametinget har da også tatt hensyn til disse tilrådingene da de vedtok å innføre nye tildelingskriterier for tildeling av tospråklighetsmidlene (Sametinget sak 011/11). Disse retningslinjene blir nå tatt i bruk, og det vil sannsynligvis gjøre det lettere å analysere bruken av midlene.

Når det gjelder Sametingets søkerbaserte støtteordning til språkprosjekter, vises det til den kritikken som kommer fram i Noruts rapport *Evaluering av Sametingets søkerbaserte tilskuddsordninger for samisk språk* (Josefsen et al. 2013:59). Sametinget bevilger millioner hvert år til en hel rekke prosjekter, men har ikke kunnskap om hvilket bidrag det enkelte prosjektet har i det samiske språkarbeidet. Sametinget bør av denne grunnen vurdere å stille krav til egevaluering fra prosjekteiere av måloppnåelse og gjennomføring, og Sametinget bør stille krav om at resultater fra prosjektene publiseres på nettstedet for læremidler www.ovttas.no eller andre egnede nettsteder. Sametinget bør også foreta en systematisk bearbeiding av de skriftlige sluttrapportene samt forbeholde seg retten til å bearbeide sluttrapportene på en slik måte at andre kan dra nytte av erfaringene. Sametinget bør utarbeide en meny over hva en sluttrapport fra tilskuddsmottaker bør inneholde.

Sametinget har allerede delvis tatt til seg den kritikken som har kommet fra de samiske språksentrene. De har fått økt sitt driftstilskudd og fått en mer forutsigbar drift. De er dermed blitt bedre rustet til å gjennomføre sine primære oppgaver. Det ligger fortsatt et forbedringspotensial i at Sametinget kan inngå driftsavtaler med språksentrene der de forplikter seg til å gjennomføre visse kursoppgaver mot at de mottar et større driftstilskudd.

3.7 Oppsummering

Det er i denne artikkelen vist utviklingen for Sametingets bevilgninger til tospråklighet i kommuner og fylkeskommuner for perioden 1993–2013, for Sametingets bevilgninger til språksentrene i perioden 2001–2013, for Sametingets bevilgninger til søkerbaserte språkprosjekter for perioden 2001–2013 og for Sametingets bevilgninger til bevaring og utvikling av samisk språk for perioden 2011–2013. Totalt bevilget Sametinget 70 millioner og 365 000 kroner over disse budsjettpostene som først og fremst har som formål å styrke og fremme samiske språk.

Sametingets bevilgninger til tospråklighetsmidler for kommuner og fylkeskommuner øker gjennom hele perioden, og i 2013 bevilget Sametinget 48,429 millioner kroner til kommuner og fylkeskommuner. 43,329 millioner ble fordelt mellom ti kommuner og 5,1 millioner kroner mellom fire fylkeskommuner. Økningen på begynnelsen av 2000-tallet kommer for å dekke de reelle utgiftene kommunene og fylkeskommunene har til tospråklighet. Fra 2007 øker ikke bevilgningene til de enkelte kommunene, men økningen går til å dekke kostnadene ved at flere kommuner blir innlemmet i forvaltningsområdet til samisk språk. Når en tar hensyn til konsumprisindeksen, har de enkelte kommunene og fylkeskommunene en reell nedgang i bevilgningene til tospråklighet.

Sametingets bevilgning til drift av språksentre øker fra 1,6 millioner til 10,826 millioner kroner i perioden 2001–2013. Antallet språksentre som får driftsstøtte, øker fra fire til tretten. Driftstøtten øker for det enkelte språksenter øker fra 400 000 kroner i 2001 til 602 000 i 2013.

Sametingets bevilgning til søkerbaserte tilskudd var i 2001 på 2,406 millioner kroner. Midlene kunne da bare fordeles til språkprosjekter utenfor forvaltningsområdet for samisk språk. I perioden 2001–2006 ligger bevilgningens størrelse mellom 2,4 og 4,4 millioner kroner. I 2007 tas midler fra avkastningen av Samefolkets fond i bruk til prosjekter, og de søkerbaserte tilskuddene til språkprosjekter når en topp på 10,01 millioner i 2009. Etter dette har det vært en nedgang i bevilgningene til søkerbaserte språkprosjekter, og i 2013 bevilget Sametinget 7,61 millioner til slike prosjekter.

Sametingets bevilgning til bevaring og utvikling av samisk språk er en samlepost for nordisk samisk språksamarbeid og prosjekter i egen regi. Denne posten er ny fra 2012, og det er vanskelig å sammenligne tallene for 2012 og 2013 med tall fra tidligere år. Sametinget bevilget 3,5 millioner kroner over denne budsjettposten i 2013.

Kilder

Angell, Elisabeth, Áila Márge Varsi Balto, Eva Josefsen, Paul Pedersen & Vigdis Nygaard (2012). *Kartlegging av samisk perspektiv i kommunesektoren*. Norut Northern Research Institute. Norut rapport 2012:5. Oppdragsgiver: Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. Oslo.

Arbeids- og inkluderingsdepartementet (2008). Stortingsmelding nr. 28 (2007–2008) Samepolitikken. Kapittel 5.2 Samisk språk- og kulturkompetanse i offentlig sektor. <http://www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/regpubl/stmeld/2007-2008/stmeld-nr-28-2007-2008-/6/2.html?id=512875> Lest 21.05. 2013

Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet (2013). «Samelovens språkregler og forvaltningsområdet for samisk språk». http://www.regjeringen.no/nb/dep/fad/tema/samepolitikk/samiske_sprak/samelovens-sprakregler-og-forvaltningsom.html?id=633281#2 Lest 21.05. 2013

Forskrift om forvaltningsområdet for samisk språk (2005:657). Lovdata: <http://www.lovdata.no/for/sf/fa/xa-20050617-0657.html> Lest 21.05. 2013

Josefsen, Eva, Áila Márge Varsi Balto & Marit Solstad (2013). *Evaluering av Sametingets søkerbaserte tilskuddsordninger for samisk språk*. Norut rapport 2013: 1. Oppdragsgiver: Sametinget. Karasjok

Kleven Ole-Magne, Trygg Jakola, Lone Hegg & Jan Aslaksen (2009). Rapport mars 2009. Evaluering. Bruken av tospråklighetsmidlene. Finnnot Consult A/S. Oppdragsgiver Sametinget. Karasjok.

Kommunal- og regionaldepartementet (2002). Rapport fra arbeidsgruppe. Utgifter knyttet til tospråklighet i kommunene og fylkeskommunene. Kommunal- og regionaldepartementet. Oslo.

Nygaard, Vigdis, Áila Márge Varsi Balto, Marit Solstad & Karl Jan Solstad (2012). *Evaluering av samiske språksentre*. Norut rapport 2012:16. Oppdragsgiver: Sametinget. Karasjok.

Sametinget sak 011/11: *Nye tildelingskriterier for tildeling av tospråklighetsmidlene*: Sametingets plenum 8.–11. mars 2011. Møtebok 01/11. Sametinget Karasjok, s. 244–46.

Sametingets budsjett 2007–2013: Sametingets budsjettvedtak om bevilgninger til samisk språk. Oversendt fra Sametingets administrasjon 21. og 22. februar 2013.

Sametingets regnskap 2005: Stortingsmelding nr. 7 (2006–2007). Om Sametingets virksomhet i 2005. Arbeids- og inkluderingsdepartementet.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/regpubl/stmeld/20062007/stmeld-nr-7-2006-2007-.html?id=408425> Lest: 22.05. 2013

Sametingets årsmelding 1996: *Samisk språkarbeid*.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/regpubl/stmeld/19961997/stmeld-nr-41-1996-97-/25.html?id=191272> Lest: 23.05. 2013

Sametingets årsmelding 2004.

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/krd/dok/regpubl/stmeld/20042005/stmeld-nr-44-2004-2005-/2/5/7.html?id=408008> Lest 16.05. 2013.

Sametinget 2013: E-post fra Sametingets avdelingsdirektør Anne Britt K. Hætta 27.09. 2013.

SSB 2013: Statistisk sentralbyrås konsumprisindeksekalkulator på Internett.

<http://www.ssb.no/kpi> Brukt 05.06. og 20.09. 2013